

המלאכית מן המכונה

גיבורת ספרה השני של סלין אסייג היא אם שעובדת במפעל לייצור מכונות בפאתי תל אביב. באמצעות דמותה מתארת אסייג באופן מופתי ומדויק עד כאב את כל פצעייה של החברה הישראלית האומללה והאלימה

לעבוד כדי לקיים את הארוס והאהבה. ההפרדה ברורה: זו הפרדה בין החדר לעיר והפרדה בין העבודה למין ואהבה.

הגיבורה חסרת שם, והיא נשאת כמעט אל-מונית בתוך תוהו הריבוי שאסייג מתארת במסכת סעיפים ובנוקדנות כמעט דתית. כך נפרשים חיי החולין שלה החל בימי נעוריה המפוארים, שבהם מגיעה הערנות לדרגת קדושה ככוח זוכר, מדמיין ומפענח, ועד לימי בגרותה כאם, שעובדת במפעל לייצור מכונות ותשוקתה היא לכתוב ולקרוא. ככל תשוקה גם זו חסומה לגיבורה, שמבינה כי אין לה בחירה בחברה מנוונת, אך עדיין פועם בה העולם ומזדהר חליפות בחשמל נעוריה.

הנעורים בספר משובצים במשורה כזיכרונות. ככל נעורים זו תקופת הערנות החיה והמשתתפת, הרוויה כוונה ואמונה. שם אפשר לרוץ לפני שהעין נחסמת בחמסין העוולות ומאבקי הכוח והשרידות. הספר רווי ומרושת בכל מוקדי המתח הפוליטיים בחברה הישראלית; כל פצעי החברה האומללה והאלימה הזאת מראשיתה מסופרים ביד אמן באפיוודות קטנות, אנכיות כמעט. היסטוריה היא סך כל הפשעים של בני האדם, ואסייג עוברת על כל מניפת ההיסטוריה הזאת בסיפורים מינוריים ומדויקים עד כאב.

יש כאן כתיבה גיאומטרית, כמעט פרקטלית. לכל חפץ יש שם, שמורכב מאותיות שהן גם סמלים חומריים, ופעולת כל חומר נחרת בתודעה. "המרחק מהגוף מוחשי", כותבת אסייג, "המרחק מהגוף מוחשי עכשיו. לרוב היא מאחוריו. לרוב היא מאחוריו או לצדו. לרוב היא אני מאחוריו או לצדו. היא מתעכבת על המלה לצדו. לצדו לצדו לצדו. היא מתעכבת על המלה לצדו. המחשבה שלה נעצרת. המחשבה שלה נעצרת". גבולות המחשבה שלה הם גבולות השפה: היא מנסה למלל כל דבר, אחרת הוא יורד לטמיון; היא יודעת רק את מה שאפשר להגיה.

המלים הסדורות בצורה מסוימת כובשות מקום, גזרות צורה, והשם נהגה בנפשה החולמת של הגיבורה, אולי נלחש, אולי מכרסם, כמו סוד. והסוד עובר ומתורגם תמיד החוצה. לכל דומם שרשרת תנאים המאפיינים רק אותו, ואסייג מתעכבת על השפע הכמעט אכזרי של העולם ומעשי האדם, ריבוי על סף הגיהנום ממש. לפרקים הספר עולה כמו גביש ענק וכולו זוהר מן הבנאליה השבירה — העושר העצום של היום-יום המונח בכל חדר ומסדרון, בכל שלט ומכונה. בפרקי ביניים חלומיים — קצרים מהפרקים העלילתיים — אסייג פורשת מין אתנחתות הרהור, חלקן על מושגים מופשטים ומקצתן מובאות טכניות מדעיות המקבילות למצבי נפש (גבול ההתעייפות או חווק ההתעייפות של החומר) — "תהליך ההתעייפות הוא תלת שלבי: אתחול [Initiation] בשלב זה, כתוצאה מהמאמץ המחזורי מתחיל להיווצר סדק קטן".

שלל עולמות מקבילים זרועים בספרה של

המשך בעמוד 12



יעקב ביטון-פדידה

פרקי מכונות", ספרה השני של סלין אסייג, ניהן בכוח מדמה משוכלל וביכולת מופתית להתבונן ולתעד כל פרט בעולם החומר — דגם שלם ומהוקצע של כתיבה נבואית. הגיבורה היא אשה, אם (בתה כמעט נעדרת מעולמה), העובדת במפעל קטן. המקום הוא פאתי תל אביב — השוליים כאן רוויים והזירה דרומית. "העיר הגדולה" תמיד ברקע, מעלה אדים, ולפיכך מפתה לתמיד, מאיימת ונפקדת כבתה של הגיבורה. תל אביב מהבילה כאן, משאירה חותם ברחובותיה — המווה הקטן והעירי של מדינה מוכה, בשעה שבצמוד אליו אסייג בונה לגיבורה חדר משלה באופן הממשי ביותר. בחדר הזה היא תמשיך לכתוב ולקרוא, שם האביונה שלה, והיא תמשיך

אנה קארינה בסרט "לחיות את חייה" של ז'אן-לוק גודאר, 1962. אין חלק באשה שאינו עובד

צילום: Panthéon Distribution

המלאכית מן המכונה

המשך מעמוד 11



פרקי מכונות

סלין אסייג

הוצאת אחחת בית, 191 עמודים, 88 שקלים

**שלל עולמות
מקבילים זרועים
בספר אן למרות
זאת אסייג
היא מספרת
נזירית. הצמצום
והלוקוניות שלה,
ההיצמדות
אל החומר
הבראשיתי, הם
מעשה של סירוב
לתוהו הנפשי**

אסייג אך הם מופיעים בעולם אחד – העולם הזה. כל דבר נחרט ומשפיע בעולמה, גם הדמיון כמוכן, ולמרות כל הקליידוסקופ הזה אסייג היא מספרת נזירית. הצמצום והלוקוניות שלה, ההיצמדות אל החומר הבראשיתי, הם מעשה של סירוב, סירוב לתוהו הנפשי, בידיעה ברורה שהדומם הוא התמימות היחידה.

“פרקי מכונות” הוא שירת הלל למכניקה הקלאסית, לחומר הנוגע בחומר. אסייג מפשיטה מכל הדברים את ציפוי העין העצלה, המכויבה והמפייסת ונשארת עם המסה הגולמית של הדברים, היותם “מיטה, שולחן, כיסא ומגורה”, וכן עם המכונה הראשונה הנקראת אדם. האדם יוצר עוד מכונות ומעשים, והמכונות מייצרות עוד מכונות ומעשים וחוזר חלילה.

קרנבל החומר הזה, שאינו מתכלה, גודש את הגרון ומציף כל פרק, ובכל זאת חוק שימור האנרגיה עוטף את כל הספר הזה ברחמים: דבר אינו מבוזבז. כל דבר מסתובב וחוזר למקומו – הדמויות חגות סביב עצמן, כל אחת במחול הסבל והיופי שלה. אסייג מלווה אותן בנאמנות, מתעכבת על השריטות ועל החמדה הנסתרת של כל אחת (אחת הדמויות מגדלת בסתר קנריות; ציפור שיר קטנה תמיד נמצאת באיזה חדר קרוב). גם הגבריות הכחושה והאבודה נכתבת באותו אופן. הפועלים סביב הגיבורה וגיבורי משנה אחרים הם גברים אביונים ומנוכרים, שנמסים במחזור האנרגיה הגדול, במכונת העולם הכבירה. ולעיתים הצער כבד על גורלן של הדמויות, על הארוס העדין של הגיבורה המתחפר בעצמו, מתנכר לקדושה שכבר הנצה ואינו מתחכך בה בעוצמה – כאהבה עצמית שלא הבשילה.

אסייג היא חלק מגל חדש של סופרים. לצדה אפשר להזכיר את לאה איני, מיכל בן-נפתלי, תומר גרדי ואוריין מוריס, סופרים מחוננים המיתארים את קווי הרוחב של הארץ הזאת בתנועת חיים חזקה. לכולם יש איוו אמונה נערית ביכולת לשחרר את הדבר שאינו ניתן להריסה שבתוכם, כך הם עומדים לגורלם.

כמו בסרט “לחיות את חייה” של ז'אן-לוק גודאר, אסייג משרטטת ב“פרקי מכונות” דיוקן של אשה בארץ ללא מנוחה, שבה כולם מופיעים כל הזמן מרוב עבר דה זרה; ארץ שמונה את נשותיה על ידי הבניית כל כלה קניבילית ברורה ומכוננת, כאשר ההזניה אינה מטפורה או אלגוריה – בדיוק כמו במכונה, אין חלק באשה שאינו עובד.

כבר בפרק הראשון, בשורות מזהירות, אסייג כותבת את כל מה שמשוררת יודעת על החיים במדינה, שהנדיבות והאומץ נדירים בה ואילו החרדה, הקנאה והאלימות משולבות בכל קורותיה: “אשה צריכה לעבוד, להסתכל רק קדימה, לזכור לשכוח את כל מה שהבטיחה לעצמה. את מה שרצתה להשמיע לעולם ואין לה דרך להגיד. פעם חשבה שתהיה דרך, אבל הבינה שגם אם תהיה זה לא ממש חשוב, כי אין מי שיקשיב”.

זהו ספר מופת שכדאי מאוד להקשיב לו, ספר שכתב בעברית – לשון ההגבלים החמורה והנוראה. מי שחושב כי העובדה הזאת הכרחית מעצם היותו ספר מקור אינו יודע באיוו מחראה אנגלית משועתקת נמצאת הספרות העברית. וכספר מופת, הרי בהכרח מהותו בתביעה החד משמעית לשחרור.

יעקב ביטון-פדידה